

Biblija

TDP

Sarajevo, 2013.

Prijevod Staroga zavjeta zasnovan je na tekstu *Biblia Hebraica Stuttgartensia*.

Prijevod Novoga zavjeta zasnovan je na tekstu *United Bible Societies' Greek Text*.

Prijevod

Graham James Dannenberg

Edib Kafadar

Teološka redakcija

Rešid Hafizović

Jezička redakcija

Senahid Halilović

Ismail Palić

Urednik

Redžo Trako

Izdavač

TDP, Sarajevo

Za izdavača

Narcis Pozderac

Utemeljitelj projekta

Stuart Moses Graham

ISBN 978-9958-553-04-2

© Redžo Trako

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove publikacije ne smije se umnožavati na bilo koji način ili javno reproducirati bez prethodnog dopuštenja urednika.

Karte u Bibliji pripremio je Karl Elliger, dizajnirali Njemačko biblijsko društvo iz Stuttgarta i Kartografski institut Helmut Fuchs iz Leonberga, a revidirao Siegfried Mittmann.

© 1963, 1978. i 1990. Njemačko biblijsko društvo, Stuttgart. Karte koristiti s dozvolom.

Prvo izdanje

Sarajevo, 2013.

UVOD

Dragi čitaocē,

knjiga koju držiš u rukama sastoji se iz dva dijela: *Starog zavjeta*, koji je napisan između 15. i 5. st. pr. n. e., i *Novog zavjeta*, napisanog u 1. st. n. e.

I Jevreji i kršćani prihvatili su *Stari zavjet* kao bogoduhu Riječ Božiju. On se sastoji iz 39 knjiga pisanih hebrejskim jezikom, koji je blisko povezan s Jevrejima, izuzevši nekolicinu ulomaka koji su pisani aramejskim (Danijel 2:4–7:28; Ezra 4:8–6:18, 7:12–26 i Jeremija 10:11). *Stari zavjet* je naslov koji su kršćani dali ovim knjigama. Jevreji ih dijele u tri cjeline: *Tora* ili *Zakon* (Postanak – Ponovljeni zakon), *Nevijim* ili *Proroci* (Ješua, Suci, Samuel I – Kraljevi II, Izaija – Ezekiel, Hošea – Malakija) i *Ketuvim* ili *Spisi* (Ruta, Ljetopisi I – Pjesma nad pjesmama, Danijel). Ova posljednja cjelina na grčkom jeziku naziva se *Psalmi*, budući da Psalmi tvore najopsežniji dio ove cjeline. *Stari zavjet* obuhvaća brojna proročanstva

u vezi s Pomazanikom, Spasiteljem svijeta, koja su ispunjena, prema kršćanskom vjerovanju, u Isusu Gospodinu.

Novi zavjet sastoji se od 27 knjiga pisanih starogrčkim jezikom. Prve četiri knjige kazuju o životu, naučavanjima,

smrti i uskrsnuću Pomazanika Isusa. Peta knjiga – Djela apostolska kazuje o tome kako se Radosna vijest o Pomazaniku širila od 30. do 63. godine nove ere. Potom slijedi zbirka pisama koje su o Pomazaniku pisali apostoli. Ta su pisma pisana kako bi usmjeravala zajednicu vjernih, pomogla im da

žive životom dostojnim Pomazanika i kako bi članovi zajednice prevladali naročite poteškoće s kojima se zajednica sučeljavala. Posljednja knjiga *Novoga zavjeta* jeste Otkrivenje ili *Apokalipsa*, koju je Isus Pomazanik dao svom učeniku Ivanu. Ona predstavlja viziju o sadašnjim i budućim događajima koji dosežu svoj vrhunac u novom nebu i novoj zemlji pod Pomazanikovom vlašću.

Biblijski tekst preveden je više nego ijedna druga knjiga. Postoji oko 6.900 jezika kojima se govori u svijetu. Prije petsto godina samo trideset i tri jezika raspolagala su biblijskim tekstom. Početkom devetnaestog

stoljeća taj se broj popeo na sedamdeset. U 2012. godini oko hiljadu i dvjesta jezika trebalo bi da raspolazu cjelovitim biblijskim tekstom, ali bi ih trebalo biti mnogo više koji raspolazu novozavjetnim biblijskim tekstom. Daleko je veći broj jezika koji posjeduju neki od dijelova novozavjetnog teksta. Samo oko pet posto ukupne svjetske populacije ne raspolaze bilo kojim dijelom biblijskoga teksta.

U okviru hrvatske i srpske nacionalne kulture danas postoji nekoliko prijevoda biblijskog teksta. Ovaj prijevod na bosanski jezik popunjava veliku prazninu koja je postojala u bosanskohercegovačkoj kulturi. Sačinio ga je tim stručnjaka iz Bosne i Hercegovine, zajedno sa stručnjakom za izvorne biblijske jezike (hebrejski, aramejski i grčki).

Bosanski prijevod *Staroga zavjeta* zasnovan je na tekstu *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, to jest na hebrejskom i aramejskom tekstu koji su zvanično prihvatili jevreji i kršćani. Hebrejski i aramejski biblijski tekst *Pisma* pisan je bez vokala, ali protekom stoljeća Jevreji su prestali govoriti ovim jezicima, pa je postalo otežano ispravno čitati biblijski tekst u sinagogi. Stoga su u 7. st. n. e. jevrejski učenjaci dodali bilješke, uključujući i sistem vokala, kako bi olakšali izgovaranje glasova i čitanje teksta. Njihove bilješke poznate su pod naslovom *Mazora*, a tekst koji je na takav način nastao naziva se *mazoretski rukopis*. Nema nikakve dvojbe oko toga da su jevrejski pisci stoljećima začuđujuće brižljivo i tačno prenosili tekst *Staroga zavjeta*. Kad, primjerice, uporedimo lenjingradski rukopis Izaije iz 11. st. n. e. (čiji je tekst koristila *Biblia Hebraica*) s rukopisom iz 2. st. pr. n. e. koji je pronađen u Kumranu pored Mrtvoga mora 1947. god., oni su gotovo posve isti. Katkada, međutim, savremeni biblijski učenjaci misle kako su *Mazora* vokali netačni i kako različiti vokali zahtijevaju neko bolje značenje. Na nekim mjestima hebrejski tekst nije jasan ili se čini da je tokom prenošenja pretrpio štetu. U ovim vrlo rijetkim slučajevima konsultirali smo druge izvore: *samarijsko Petoknjižje* (rukopis iz 13. st. n. e., ali je prenesen

8

neovisno o Jevrejima iz 5. st. pr. n. e.), *Targum* (aramejski prijevod hebrejskog teksta dovršen u 5. st. pr. n. e.), *Septuagintu* (starogrčki prijevod iz 2. st. pr. n. e.), *Pešitu* (sirjački prijevod iz 2. st. n. e.), *Vulgatu* (Jeronimov latinski prijevod iz 4. st. n. e.). Sva ozbiljnija odstupanja od mazoretskog teksta popraćena su podnožnim napomenama u našem prijevodu.

Rimokatolički i ortodokсни kršćani također su prihvatili određeni broj knjiga općepoznatih kao apokrifi ili deuterokanonski spisi. One su pisane u razdoblju između proroka Malakije (posljednja knjiga *Staroga zavjeta*) i nadolazećeg Pomazanika Isusa. Uspoređene s kanonskim spisima, one su, uz zajedničko odobravanje, knjige nižerazredne važnosti. U ovaj prijevod uključujemo samo one knjige koje su prihvatili jevreji i svi kršćani.

Pri prevođenju knjiga *Novoga zavjeta* koristili smo najnovije izdanje *United Bible Societies' Greek Text*. Ono je učinak vodećih znanstvenika u polju novozavjetnih studija, a utemeljeno je na stotinama starih rukopisa koji potječu iz razdoblja između 2. i 5. st. n. e. Koristili smo podnožne napomene da ukažemo na rijetka mjesta na kojima postoji važna razlika među tim rukopisima i gdje ne možemo biti u potpunosti sigurni koji od njih predstavlja izvorni tekst. Religiozni ljudi ne bi smjeli biti obeshrabreni zbog ovih tekstualnih inačica. Ove razlike pokazuju i dokazuju da niko nije nastojao vještački standardizirati

tekst; značajna usaglašenost među rukopisima dokazuje da tekst *Novoga zavjeta* nije pretrpio nikakvo ozbiljno iskrivljenje.

Pretežan broj novozavjetnih knjiga od najranijih su vremena prihvatili svi kršćani i neprekidno ih čitali tokom obreda. Sedam od njih (Poslanicu Hebrejima, Jakovljevu poslanicu, Drugu Petrovu poslanicu, Drugu i Treću Ivanovu poslanicu, Judinu poslanicu i Otkrivenje) odbacili su neki kršćani, tako da je trebalo proteći sedam stoljeća kako bi se prevladalo podozrenje i zadobio jednodušan pristanak i prihvaćanje

svake od njih. Nekolicina tih knjiga (Prva i Druga Klementova poslanica i Hermin Pastir) u početku je čitana u obrednim službama, ali, iako su ostale i dalje uvelike poštovane, ipak su isključene iz kanona. No, kako se odlučivalo o tome koje su knjige predstavljale Riječ Božiju, a koje nisu? Jednostavno gledano, to je, kako se vjeruje, bio prirodan konsenzus sveopće kršćanske zajednice vođene snagom Duha Svetoga. Najraniji koncil za definiranje kanonskog teksta (održan u Kartagi 397. god. n. e.) jednostavno

je potvrdio ovaj kršćanski konsenzus. Patvoreni radovi (poput tzv. Tominog evanđelja, pisanog u 2. st.) nisu nikada zadobili istovjetno poštovanje kao što su to zadobila evanđelja po Mateju, Marku, Luki i Ivanu, ali nije bilo ni bilo kakvog pokušaja da se oni unište. Takvi radovi, u svakom slučaju, još uvijek postoje i nijedan od njih ne sukobljava se s temeljnim činjenicama da je Isus spasitelj svijeta i da je umro i iznova uskrsnuo.

Biblija je knjiga koja za kršćane predstavlja put koji vodi krajnjoj svrsi, a nije svrha samoj sebi. Temeljna svrha biblijskog teksta jeste da svjedoči za Pomazanika Isusa (Otkrivenje 10:10), za Čovjeka koji jest odvijeka predbivstvjuća Riječ Božija (Ivan 1:1–18), za Spasitelja svijeta (Ivan 4:42), za savršenu objavu bogolikosti u ljudskome liku (Poslanica Filipljanima 2:5–8). *Biblija* kazuje da je sami Isus put prema Bogu (Ivan 14:6), Posrednik između čovjeka i Boga (1. poslanica Timoteju 2:5) i da nas samo on može spasiti od nadolazeće srdžbe Božije (Djela apostolska 4:12). Ključ je tog spasenja Isusova smrt (Marko 10:45) i uskrsnuće (1. Petrova poslanica 1:3; 1. poslanica Korinćanima 15:2). Ona je *Evanđelje*, Radosna vijest Isusa Pomazanika. Oni koji se kaju za svoje grijehе i vjeruju Radosnoj vijesti, oni su spašeni (Djela apostolska 2:38).

Nastojali smo biti što je moguće vjerniji izvornim tekstovima, koristeći se jasnim, jednostavnim i prirodnim bosanskim jezikom. Da bismo olakšali čitanje Biblije, dodali smo kratak uvodnik za svaku pojedinu knjigu Biblije, a poteškoće i dvojbe objašnjavali smo u napomenama u dnu stranice. Na kraju našeg prijevoda čitaoci će pronaći objašnjenje ključnih biblijskih imena i termina te druge dodatke koji olakšavaju čitanje i razumijevanje prijevoda.